

9 april

FRIHETSFAKLAN

är i tillfälle att inför den 9 april ge en med klara fakta bestyrkt redogørelse øven den norske arbeidarørelsens stallingstangende till den tyska okkupasjonsmakten.

Då krigen kom till Norge den 9 april flydde regeringen og stortinget tidlig på morgonen samma dag till Hamar. Hela natten hadde regeringen sultit samlad i utrikesdepartementet samt varit i kontakt med LO, norske arbeidarpartiet samt journalister på Arbeiderbladet. Flera partifunktionærer og ledande partimedlemmer hadde ogsaa varit med. En morgonopplaga av Arbeiderbladet sändes ut. Partiets ledande män tillhørde regeringen, några av dem satt i stortinget. Arbeiderbladets redaktion beslöt att nästa nr av tidningen skulle ges ut i Eidsvoll. Därför följde största delen av redaktionen samt flera andra partifunktionærer med på färden norrut. Från på förmiddagen reste de sista av dem, däribland partiets ordförande Oscar Torp. Därmed hadde i själva verket arbeidarpartiets hela politiska og organisatoriska ledning lämnat Oslo redan då tyskarne marscherade in i huvudstaden under middagstimmarna den 9 april. Det förefaller inte ha fattats något formelt beslut om vilken stalling partiførelsen skulle inta eller hur funktionærerna skulle förhålla sig.

Landsorganisationens

förtroendemän og funktionærer begav sig till Bjørgeseter. Evakueringen skedde fullkomligt planlöst og utan ansvar for situationen. Norsk folkehjelps funktionærer, som just under dessa panikartade dagar skulle ha fylt en stor oppgitt i Oslo, for-

svann. Arbeidernes Justisfonds kontor slog igen tisdag morgon den 9, fast man där kunnat vara flyktingarna till god hjelp. Onsdag kl. 12 oppstod panik i staden og många flydde. Dagen efter det att Vidkun Quisling hadde sánt ut en proklamation om sin regering fanns det i partiets förvaltning endast en del kontorspersonal kvar og på redaktionen endast 4 till 5 män. Efter paniktimmarna stod expeditionerna öppna överallt. Hcä det stolte arbeidarpartiets samlade administration kunde med lätthet ha tagits i besittning av tyskarne. Under loppet av 24 timmar var Norske arbeidarpartiet försvunnet från Oslo.

Representantskapet var sammankallat till kvällen den 9 april. Ingen enda infann sig från partiledningen. De representanter som kom måste gå med öförrättat ärende. Det visade sig dagen därpå att av partiledningen fanns en ordinarie og någon suppleant kvar i Oslo. Den man som stod i ledningen for partiavdelningen i Oslo försvann i omgivningarna og dök inte upp förrän i slutet av maj. Ungdomsförbundets, ordförande hadde ogsaa stuckit i väg.

De enda in om hela arbeidarpartiet

som under dessa avgörande timmar stannade på sin post var stadsfullmäktige-gruppens medlemmar med dävarande ordföranden Trygve Nilssen og vice ordföranden Einar Gerhardsen samt osloavdelningens sekreterare Arnfin Vik i spetsen. Den var samlad i rådhuset og gjorde under dessa våldsamt opprörda dagar en god insats for staden. Förhållandena gjorde dock att man ansåg det vara nödvändigt att komma i kontakt med

den försvunna ledningen. På kvällen den 10 april bilade därför Einar Gerhardsen og gruppstyrelsemedlemmen Birger Bergersen till Elverum. Det blev omöjligt for dem att på åtskilliga veckor återvända till Oslo. De som blivit kvar i huvudstaden grep sig an med att åter få ut tidningen, det lyckades först fredagen den 12 april på kvällen. Redan den 11 april tog emellertid en rad konferenser sin början i byggnadsarbetarnas hus i syfte att få ut tidningen og rekonstruera organisationen. Denna grupp fick genast mycket god hjelp från ungdomsfylkingen.

Söndagen den 14 april trädde administrationsrådet i verksamhet. Samma dag rekonstruerades den lokala partiorganisationen vid ett representantskapsmöte under ledning av avdelningens vice ordf. Frank Hansen, som under denna svåra tid stod i spetsen for det dagliga arbetet. Något längre fram rekonstruerades även partiledningen med ordf. i Norske skogs- og lantarbetarförbundet, Alfred Ljøner som ordf. samt Trygve Brattlie som sekreterare.

Men under hela den avgörande veckan strax efter 9 april var hela osloavdelningen fullkomligt utylånad. Det var det absoluta sammanbrottet både organisatoriskt og administrativt.

Inom fackföreningssrørelsen

var stallingen bättre. Där hade framfor allt Landsorganisationens ledning försvunnit. Men fackliga förtroendemän tog initiativ till ett första möte som höllis fredagen 12 april på Norsk kommuneförbund. Där var inga av LO:s förtroendemän dävarande men däremot de flesta förbundsordförandena. Strax efter mötet kom Einar Volan og da reorganiserades LO:s ledning med Volan som ordf. Nie. Nass vice ordf. og Alb. Rasen sek. Den sistnämnde ersattes rätt snart av Jens Berg.

Lördag 13 april begav sig dessa tre efter anmodan till Vidkun Quisling og förklarade att Landsorganisationen var villig till lojalt samarbete med hans regering. I sekretariatets protokoll heter det:

Quisling förklarade utan påstøtning, att han ansåg det som en självklar sak, att fackorganisationen fick tillfälle att fortsätta sitt arbete. Sekretariatets medlemmar meddelade, att de skulle vända sig till polisen i Oslo vid de tillfällen så ansågs nödvändigt, då Sekretariatet betraktade denna instans som närmaste myndighet.

Emellertid var förhandlingarna om administrationsrådet i full gång og

söndagen 14 april kallades LO:s representanter till möte i universitetets aula. De gav sin avslutning till den ordning som medförde, att Vidkun Quislings regering trädde tillbaka og administrationsrådet opprättades

Lugn og ordning, samarbete med Quisling

Det fackliga mötet fredagen 12 april godkändes den paroll som LO: sánt ut og till vilken arbeidarpartiet anslöt sig vid representantskapsmötet den 14 april. Det heter däri:

Till Fackföreningarna, förtroendemän og medlemmarna

Sekretariatet for Arbetarnas fackliga landsorganisation i Norge hadde fredagen den 12 april sammanträdde i Oslo sammen med representanter for fackförbundet. Sammanträdet beslöt sända ut följande opprop:

Den situation, i vilken vårt land nu har kommet, gör det mer nödvändigt än någonsin förut att samtliga medlemmar og förtroendemän känner sitt ansvar og inte later sig gripa av panik og modlöshet.

Den norske fackföreningssrørelsen har alltid bedrivit sin verksamhet inom ramen for gällande lagar.

Vi måste göra detta ogsaa i det fortsatta organisationsarbeite, som måste anpassas efter de nya förhållandena på ett sajt sätt, att arbetet kan fortsätta.

Vi ber organisationens alla medlemmar att sätta till alla krakter for opprthållandet av organisationens verksamhet.

Arbetsløshetskassornas og andra försäkringskassors utbetalningar ska fortsätta efter de lagar som gäller for kasorna og efter de beslut som fattas.

Fackföreningarna og forbunden ska som förut söka ta sig an medlemmarna på arbetsplatserna.

Vi ansluter oss till parollen att varje kvinna og man ska stanna på sin post og göra sin plikt. Detta gäller både for arbetet og förtroendeoppdraget.

Den fackliga organisationen beslöt, att man omedelbart skulle godkänna det faktum, att Oslo var härtagat område, att från Oslo intet krig kunde foras og att det var fackorganisationens oppgitt att medverka till att bevara lugnet og arbetsfreden. Arbeidarpartiet krävde, att partiets samliga förtroendemän i Oslo skulle rätta sig efter följande paroll:

Forts. sista sidan :

9 april.

Forts från sid 2

»För arbetarnas skull skall lugn och ordning härskas och alla skall lojalt medverka till att hålla arbetet i gång.»

Det ligger ingen verklighet till grund för den uppfattningen, att arbetarorganisationerna under dessa spridningar medverkade till att störta regeringen Qvisling. Först i sista ögonblicket rådgjordes med den fackliga organisationen. (Ehligt sekretariatets protokoll först hos den tyske ministern 15 april kl. 3, men representanterna deltog i samlamotet den 14 april.) Och under den veckan fanns det ingen ledning inom organisationen, som överhuvud kunde representera arbetarorganisationerna vid en dylik förhandling. Förhandlingarna omfattade i första hand ämbetsmännen, senare representanter för de stora organisationerna.

Administrationsrådet fick en klar borgerlig sammansättning och ville upphäva vissa avtalsenliga rättigheter för arbetarna.

Arbetspartiets och LO:s rikskonferens den 26 maj beslöt under ledning av LO:s dåvarande vice ordf. Nic. Næss att det skulle foras en ytterst passiv politik. Situationen ändrades snöbrett snabbt genom tyskarnas okkupation av hela östra Norge. De tyska myndigheterna tog initiativ till en sammankomst med de politiska partiernas representanter den 30 maj. Därpå följde fortsatta överläggningar, där arbetarrörelsen representerades av Alfred Ljøner, Alfred Madsen och Trygve Brattelie. Partierna var då eniga om att en fastare form för samarbete borde upprättas. Det utsågs en samarbetskommitté från LO och partiet med Alfred Madsen, Elias Volan och Ole Øysang som medlemmar. Det gemensamma utskottet för samtliga partier sammanträdde den 11 juni. Det enades om att administrationsrådet skulle fortsätta men att antalet medlemmar skulle utökas.

Den 13 juni framställde tyska myndigheterna bl. a. följande krav:

»Regeringen Nygaardsvold skulle avsägas. Kungahuset ikaså. De i utlandet befattiga störelsmännens mandat förklarad ogiltiga. Val av ny, författningssamtig regering. Nyval till stortinget, senast tre månader etter fredsslutet. Ny fullmakt lag for regeringen fram till de

nya valen med rätt for regeringen att inkalla nya störelsmann i statet for dem som borttallit.

Till detta fogades sedan av Tyska rikets ledare, att rikskommissarien for de okkuperade områdena skulle återkallas och att han skulle utnanna en fullmäktig att tillvarata det Tyska rikets intressen i kungariket Norge.

I de förhandlingar som därpå följde representerades arbetarorganisationerna av Magnus Nilssen och P. Torvik (stortingets presidentskap) samt Alfred Madsen, Elias Volan, Nic. Næss, Alfred Ljøner, Ole Øysang och Trygve Brattelie. Vid sammanträdet med den tyske underhandlaren gavs en förklaring, som gav uttryck för arbetarrörelsens lojala inställning gentemot okkupationsmakten.

Den 17 juni sammanträdde partiets representantskap under ledning av Elias Volan. Det skedde ingen direkt votering, men ledningen gick med på att stödja ett eventuellt sammankallande av stortinget och att förklara kungen avsatt och att regeringen Nygaardsvold trätt tillbaka.

Den slutliga formuleringen fastställdes i en skrivelse från stortingets presidentskap till stortinget den 18 juni; där det bl. a. hette:

»Enar kun en och hans regering betinner sig utanfor Norge och datter ar forändradt att opprattit de funktioner som entog forfatningen påvilar dem, anser stortingets presidentskap det som sin plikt mot landet og folket att utnanna ett riksråd. Stortinget inkallas derfor for at ge sitt samtykke til dette steg og for at sammene beslute angående riksrådet fullmakt betræffande landets forvaltning. Stortingets presidentskap foreslår stortinget at fatte følgende beslut:

1. Den fullmakt som gavs regeringen Nygaardsvold vid mote den 9 april ar ogiltig.
2. Regeringen Nygaardsvold kan inte langre godkannas som regering.
3. Enar kungen befinder sig utanfor landets grænser ar han ur stånd att utova sine forfatningsenlige funktioner. Anm. til punkt 3: Betræffande denna punkt meddelar presidentskapet, at det med hånsyn til situationen har hemstalt til kungen att avstå från sine forfatningsenlige funktioner for sig och sitt has.

I punkterna 4 til 6 forklarar att riksrådet tills vidare overtar regeringens och kungens funktioner och ett nyval til stortinget skulle ske senast tre månader efter fredsslutet. De stortingetsmedlemmar som befann sig i utlandet skulle inte ges rätt att deltaga i stortingets sam-

mantraden samt att rådet hade fullmakt att fatta alla beslut som krävdes for landets väl. I sista punkten såes slutligen att Norges konstitutionella statsform som kungarrike ska bestå också i framtiden.

Den 24 juni meddelades att Hitler hade godkänt denna grundval. Den 27 juni riktade presidentskapet en hemställan till kungen att ge svakall for seg og sitt hus på sine forfatningsrettslige funksjoner.

Den 25 sept. oppløstes alla politiska organisationer med undantag av Nasjonal Samling.

27 sept. hånvände sig Nic. Næss, Jens Berg och Viggo Hansteen på LO:s vägnar till statsrådet Heideil i socialdepartementet med förklaring att LO var redo till lojalt samarbete med Qvislings nya regering.

Så ser sanningen om händelserna inom norsk arbetarrörelse i samband med den 9 april ut. Det beklagliga var att det i norska LOs ledning inte fanns den styrka, den klarhet och socialistiska mahmedvetenhet som behövdes. Hade detta funnits, så hade också norsk arbetarrörelse omedelbart den 9 april kunnat utgöra den ledande ställning, som dess till medlemsantalet starka organisation hade berättigat den till.